

การสำรวจพรรณปลาในห้วยบังกอในช่วงฤดูฝน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม Survey of Fish Fauna of Banggo River in Rainy Season in Mueng District, Nakhon Phanom Province

ณัฐนันท์ เทียงธรรม และ พูลทรัพย์ ศิริสานต์

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม

บทคัดย่อ

การสำรวจพรรณปลาในบริเวณห้วยบังกอ จังหวัดนครพนม รวมทั้งสิ้น 4 สถานี ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน โดยสุ่มตัวอย่างด้วยข่ายตักปลา และอวนลากทับตลิ่ง พบปลาทั้งสิ้น 9 อันดับ 19 วงศ์ 43 สกุล 52 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นปลาที่มีสถานภาพใกล้การสูญพันธุ์ จำนวน 3 ชนิด คือ ปลาหมากผาง (*Tenualosa thibaudeaui*) ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) และปลาเสือตอลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*) ปลาที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ จำนวน 1 ชนิด คือ ปลาแดงน้อย (*Discherodontus ashmeadi*) และพบปลาต่างถิ่นประเภทที่ไม่รุกรานในแหล่งน้ำ 2 ชนิด คือ ปลาไน (*Cyprinus carpio*) และปลานิล (*Oreochromis niloticus*) สำหรับวงศ์ปลาที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ Cyprinidae, Bagridae และ Pangasiidae ซึ่งพบจำนวน 19, 5 และ 4 ชนิด ตามลำดับ

คำสำคัญ: พรรณปลา ห้วยบังกอ จังหวัดนครพนม

ABSTRACT

Survey of fish fauna in Banggo River, Nakhon Phanom Province were carried out from 4 stations in May to October 2010 (rainy season) by using drift gillnet and seine net. Nine order 19 families 43 genera and 52 species of freshwater fishes were recorded, all collected species including 3 endangered species such as *Tenualosa thibaudeaui*, *Pangasius sanitwongsei* and *Datnioides undecimradiatus* while *Discherodontus ashmeadi* classified as vulnerable species. Furthermore, the non invasive alien species *Cyprinus carpio* and *Oreochromis niloticus* also reported. The most abundance in number of species belong to the family Cyprinidae, Bagridae and Pangasiidae which found 19, 5 and 4 species, respectively.

Keywords: Fish fauna, Banggo River, Nakhon Phanom Province

บทนำ

ห้วยบังกอ เป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขง มีต้นกำเนิดในท้องที่ตำบลกุรุคุ อำเภอเมืองนครพนม ไหลผ่านตำบลกุรุคุ บ้านผึ้ง หนองญาติ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่ตำบลท่าค้อ อำเภอเมืองนครพนม มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 20 กิโลเมตร (กรมพัฒนาที่ดิน. 2545) ด้วยลักษณะสภาพพื้นที่ของลำน้ำห้วยบังกอ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบมีลักษณะลาดเอียงจากทางทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำโขงได้ไหลผ่านพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ ทุ่งนา และหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณชุมชน ดังนั้นตลอดริมฝั่งของลำน้ำห้วยบังกอจึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำชุกชุมเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดอาชีพในการประมงจับปลา และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งถือเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ที่สำคัญทางหนึ่งของครอบครัวประมงในชุมชนห้วยบังกอ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ. 2548)

ปัจจุบันพื้นที่ลำน้ำห้วยบังกอมีการใช้ประโยชน์ของชุมชนบริเวณโดยรอบอย่างมาก ซึ่งส่งผลเสียต่อระบบนิเวศและมีแนวโน้มส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำที่เคยมีอย่างในอดีตลดน้อยลง จากการสอบถามชาวประมงในท้องถิ่น ชาวประมงจับปลาได้ลดน้อยลงและหายากขึ้นอย่างไรก็ตามพื้นที่บริเวณลำน้ำห้วยบังกอในเขตจังหวัดนครพนมก็ยังไม่มีการศึกษาถึงชนิดปลาที่มีการแพร่กระจายอยู่จริงในลำน้ำแห่งนี้ ทำให้ขาดข้อมูลที่น่าไปสู่การต่อยอดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่เป็นบริเวณที่มีการรายงานว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงและอยู่ในสภาวะถูกคุกคามหรือที่เรียกว่า Hot spot (Kottelat and Whitten. 1996)

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นดังกล่าว จึงได้ทำการสำรวจพรรณปลาในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับชุมชนและท้องถิ่นนำไปใช้ในการจัดการทรัพยากรปลាកารอนุรักษ์คุ้มครองและแนวทางการพัฒนาทางด้านการเพาะเลี้ยงปลาในลำน้ำแห่งนี้ เพื่อให้ชนิดปลายังคงอยู่และเพียงพอต่อความต้องการทางด้านอาหารของคนในชุมชนบริเวณลำน้ำห้วยบังกอที่ยังคงพึ่งพาสายน้ำแห่งนี้สืบไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ทำการสำรวจและเก็บรวบรวมตัวอย่างปลาในบริเวณห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวนทั้งหมด 4 สถานี ครอบคลุมพื้นที่ความยาวตลอดทั้งลำห้วย (รูปที่ 1) ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 โดยใช้ข่ายดักปลาขนาดช่องตา 4, 6, 8 และ 12 เซนติเมตร และอวนลากทับตลิ่งขนาดช่องตา 1 x 1 มิลลิเมตร จับตัวอย่างปลา ตัวอย่างปลาทั้งหมดที่จับได้จะถูกตรึงตัวอย่างด้วยน้ำยาฟอร์มาลิน 10% เป็นเวลา 1-2 สัปดาห์ แล้วจึงเปลี่ยนน้ำยาตรึงตัวอย่างเป็นน้ำยาเก็บรักษาสภาพตัวอย่างเอทิลแอลกอฮอล์ 75% เพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อเยื่อ จากนั้นทำการแยกชนิดตัวอย่างปลา ณ ห้องปฏิบัติการวิจัยมีนวิทยา/อนุกรมวิธานปลา สาขาวิชาประมง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม เอกสารประกอบการแยกชนิดปลา ได้แก่ Smith (1945); Rainboth (1996); Kottelat (2001) และ Vidthayanon (2008) รวมทั้งเอกสารที่เป็นคำบรรยายครั้งแรก (original description) ของชนิดปลาที่เกี่ยวข้อง โดยบัญญัติรายชื่อชนิดปลาที่สำรวจพบจัดลำดับทางอนุกรมวิธานตามระบบของ Nelson (2006)

รูปที่ 1 สถานีเก็บตัวอย่างปลาในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ผลการศึกษา

จากการสำรวจในครั้งนี้พบชนิดพรรณปลาทั้งสิ้น 9 อันดับ 19 วงศ์ 43 สกุล และ 52 ชนิด (ตารางที่ 1) โดยปลาในอันดับ Cypriniformes มีจำนวนชนิดมากที่สุด คือ

ตารางที่ 1 บัญชีรายชื่อชนิดพรรณปลาที่สำรวจพบในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

อันดับ/วงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์/ชื่อไทย	จำนวนตัวอย่างปลาในแต่ละสถานี				รวม
	1	2	3	4	
Osteoglossiformes					
Notopteridae					
1. <i>Notopterus notopterus</i> ปลาตบ	2	3	2	4	11
2. <i>Chitala ornate</i> กราย		3	2		5
Clupeiformes					
Clupeidae					
3. <i>Tenualosa thibaudeaui</i> หมากผาง (EN)		4		5	9
Cypriniformes					
Cyprinidae					
4. <i>Paralaubuca riveroi</i> แแปบควาย	4	2	3	6	15
5. <i>Esomus metallicus</i> ชิวหนวดยาว	18	16	20	8	62
6. <i>Rasbora argyrotaenia</i> ชิวควาย	12	14	19	7	52
7. <i>Rasbora borapetensis</i> ชิวหางแดง		5	14	10	29
8. <i>Rasbora einthovenii</i> ชิวทอง		5	6	5	16
9. <i>Cyprinus carpio</i> ไน (Non-inv)	2	1			3
10. <i>Thynnichthys thynnoides</i> เกล็ดถี่		5		6	11
11. <i>Amblyrhynchichthys truncatus</i> ตามิน	4	5	3	4	16
12. <i>Cyclocheilichthys armatus</i> ไล่ตันตาขาว	8	7	6	8	29
13. <i>Cyclocheilichthys enoplos</i> ตะโกก	2	3		4	9
14. <i>Puntioplites proctozysron</i> กะมั่ง	3	2	1	3	9
15. <i>Barbonymus gonionotus</i> ตะเพียนขาว	3	8	2	4	17
16. <i>Barbonymus schwanenfeldi</i> กะแห	4	6		8	18
17. <i>Discherodontus ashmeadi</i> แดงน้อย (VU)		2	1	4	7
18. <i>Hampala dispar</i> กะสูบจุด		8		10	18
19. <i>Hampala macrolepidota</i> กะสูบขีด		5		6	11
20. <i>Puntius partipentazona</i> เสือข้างลาย	14		11		25
21. <i>Morulius chrysophekadian</i> กาดำ		8	5	6	19
22. <i>Labiobarbus leptocheilus</i> สร้อยลูกกล้วย	2	4		8	14
Cobitidae					
23. <i>Acanthopsis choirorhynchos</i> รากกล้วย	2	3	6		11
24. <i>Yasuhikotakia modesta</i> หมูขาว	3	5		6	14
Siluriformes					
Bagridae					

ตารางที่ 1 บัญชีรายชื่อชนิดพรรณปลาที่สำรวจพบในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม (ต่อ)

อันดับ/วงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์/ชื่อไทย	จำนวนตัวอย่างปลาในแต่ละสถานี				รวม
	1	2	3	4	
25. <i>Pseudomystus siamensis</i> แขนงหิน	8	15	16	7	46
26. <i>Mystus mysticetus</i> แขนงข้างลาย		6	5	8	19
27. <i>Mystus cavasius</i> แขนงใบข้าวสาละวิน		2	2	3	7
28. <i>Heterobagrus bocourti</i> แขนงธง		2	3	1	6
29. <i>Hemibagrus nemurus</i> กัดเหล็ก	3	4	1	4	12
Siluridae					
30. <i>Belodontichthys dinema</i> คางเบื่อน		4		1	5
31. <i>Kryptopterus kryptopterus</i> ขาไก่		1		1	2
32. <i>Ompok bimaculatus</i> สมุพร		3		4	7
Pangasiidae					
33. <i>Helicophagus waandersii</i> สวายหนู		2		3	5
34. <i>Pteropangasius pleurotaenia</i> สังกะวาดทองคม		2	2	5	9
35. <i>Pangasius conchophilus</i> เผาะ	2	4	3	2	11
36. <i>Pangasius sanitwongsei</i> เทพา (EN)		6	3	7	16
Beloniformes					
Belonidae					
37. <i>Xenentodon cancila</i> กะทุงเหว		2	5	3	2
Synbranchiformes					
Mastacembelidae					
38. <i>Macrogathus siamensis</i> หลด	2	6	2		14
39. <i>Mastacembelus armatus</i> กะทิง	2		1		7
Perciformes					
Ambassidae					
40. <i>Parambassis siamensis</i> แป้นแก้ว	15	3	7	12	3
Coiidae					
41. <i>Datnioides undecimradiatus</i> เสือตอลายเล็ก (EN)		19			53
Nandidae					
42. <i>Pristolepis fasciatus</i> หมอช้างเหยียบ		3	1	3	3
Eleotrididae					
43. <i>Oxyeleotris marmorata</i> บู่ทราย		2	3		6
Cichlidae					
44. <i>Oreochromis niloticus</i> นิล (Non-inv)		2		5	5
Anabantidae					
		4			9

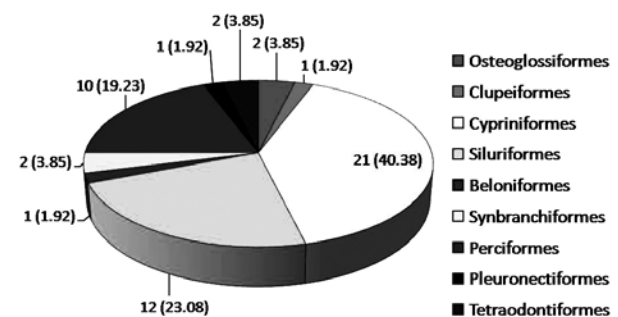
ตารางที่ 1 บัญชีรายชื่อชนิดพรรณปลาที่สำรวจพบในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม (ต่อ)

อันดับ/วงศ์/ชื่อวิทยาศาสตร์/ชื่อไทย	จำนวนตัวอย่างปลาในแต่ละสถานี				รวม
	1	2	3	4	
45. <i>Anabas testudineus</i> หมอไทย	6	8	6	7	27
Osphronemidae					
46. <i>Trichogaster microlepis</i> กระดี่นาง			3	4	7
47. <i>Trichogaster pectoralis</i> สลิด		1	3		4
48. <i>Trichopsis pumila</i> กริมสี	5	4	10	2	21
Channidae					
49. <i>Channa striata</i> ช่อน	10	13	8	12	43
Pleuronectiformes					
Soleidae					
50. <i>Brachirus harmandi</i> ไบไม้		2		2	4
Tetraodontiformes					
Tetraodontidae					
51. <i>Tetraodon leiurus</i> ปักเป้าดำ		1		3	4
52. <i>Tetraodon suvatti</i> ปักเป้าสุวัตติ		1	2	1	4
รวม	136	246	187	222	791

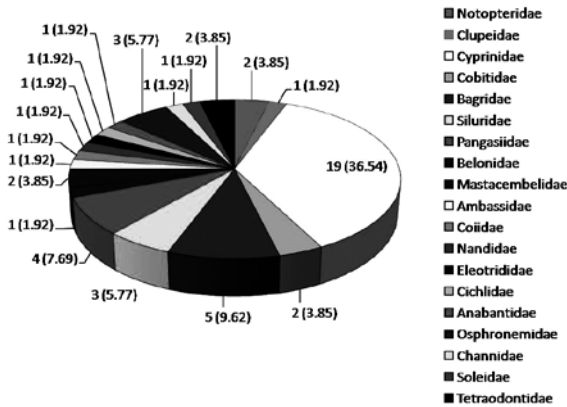
หมายเหตุ: EN = Endangered species; VU = Vulnerable species; Non-inv = Non invasive alien species in Thailand by ONEP criteria และไม่มีการวัดค่าดัชนีความหลากหลายทางชีวภาพ

21 ชนิด รองลงมาคืออันดับ Siluriformes พบจำนวน 12 ชนิด และอันดับ Perciformes พบจำนวน 10 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 40.38, 23.08 และ 19.23 ตามลำดับ (รูปที่ 2) สำหรับวงศ์ที่มีจำนวนชนิดมากที่สุด คือ ปลาในวงศ์ Cyprinidae พบจำนวน 19 ชนิด รองลงมาคือ วงศ์ Bagridae พบจำนวน 5 ชนิด และวงศ์ Pangasiidae พบจำนวน 4 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 36.54, 9.62 และ 7.69 ตามลำดับ (รูปที่ 3) เมื่อพิจารณาการแพร่กระจายของปลาในแต่ละสถานีพบว่า ชนิดปลาที่มีการแพร่กระจายกว้างพบทุกสถานี มี 13 ชนิด คือ ปลาสลาด (*Notopterus notopterus*) ปลาแปบควาย (*Paralabuca riveroi*) ปลาชิวหนวดยาว (*Esomus metallicus*) ปลาชิวควาย (*Rasbora argyrotaenia*) ปลาดามิน (*Amblyrhynchichthys truncates*) ปลาไส้ตันตาขาว (*Cyclocheilichthys armatus*) ปลากะมัง (*Puntioplites proctozysron*) ปลาดตะเพียนขาว (*Barbonymus gonionotus*) ปลากดเหลือง (*Hemibagrus nemurus*) ปลาสังกะวาดทองคม (*Pteropangasius pleurotaenia*) ปลาแป้นแก้ว (*Parambassis siamensis*) ปลาหมอไทย

(*Anabas testudineus*) และปลาช่อน (*Channa striata*) ส่วนชนิดปลาที่มีการแพร่กระจายแคบ พบในห้วยบังกอเพียง 1 สถานี มี 2 ชนิด คือ ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) และปลาเสื่อตอลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*)

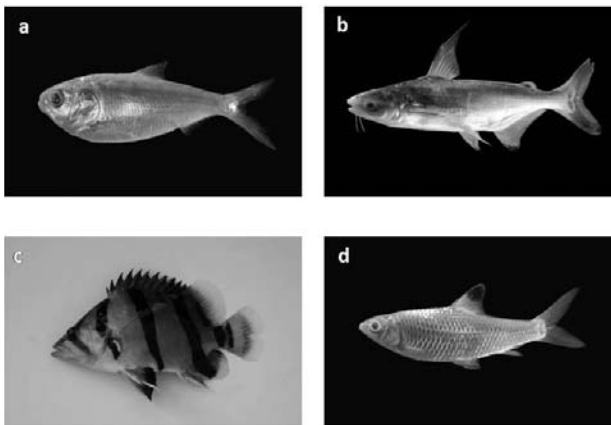

รูปที่ 2 องค์ประกอบชนิดปลาทั้งหมดในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบ่งตามการจัดลำดับทางอนุกรมวิธานในระดับของอันดับ จำนวนตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนเป็นร้อยละ

รูปที่ 3 องค์ประกอบชนิดปลาทั้งหมดในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบ่งตามการจัดลำดับทางอนุกรมวิธานในระดับของวงศ์ จำนวนตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนเป็นร้อยละ

เมื่อพิจารณาสถานภาพการถูกคุกคามของชนิดปลาตามบัญชีของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ONEP) โดย Vidthayanon (2005) พบว่ามีปลาที่มีสถานภาพใกล้การสูญพันธุ์ (*Endangered species*) จำนวน 3 ชนิด คือ ปลาหมากผาง (*Tenualosa thibaudeaui*) ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) และปลาเสียดลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*) และพบปลาที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ (*Vulnerable species*) จำนวน 1 ชนิด คือ ปลาแดงน้อย (*Discherodontus ashmeadi*) (รูปที่ 4) นอกจากนี้ยังพบปลาน้ำจืดต่างถิ่นประเภทที่ไม่รุกราน (*Non invasive alien species*) จำนวน 2 ชนิด คือ ปลาไน (*Cyprinus carpio*) และปลานิล (*Oreochromis niloticus*)

รูปที่ 4 ปลาที่มีสถานภาพใกล้การสูญพันธุ์ (a-c) และปลาที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ (d) ที่พบในการสำรวจครั้งนี้

อภิปรายผลการศึกษา

จากจำนวนพรรณปลาทั้งสิ้น 9 อันดับ 19 วงศ์ 43 สกุล 52 ชนิด ในพื้นที่ศึกษาเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับชนิดปลาที่พบอยู่ในแม่น้ำโขงในส่วนของประเทศไทยทั้งหมด 290 ชนิด ตามการรายงานของ ชวลิต และคณะ (2540) พบว่าปลาในการสำรวจครั้งนี้มีสัดส่วนร้อยละ 17.93 ของชนิดปลาน้ำจืดที่มีรายงานไว้ในระบบลุ่มน้ำแห่งนี้ โดยพบปลาในอันดับ Cypriniformes มีจำนวนชนิดมากที่สุด 21 ชนิด (40.38%) และพบปลาในวงศ์ Cyprinidae มีจำนวนชนิดมากที่สุด 19 ชนิด (36.54%) สอดคล้องกับ Berra (2001) และ Nelson (2006) กล่าวว่าปลาในอันดับ Cypriniformes วงศ์ Cyprinidae เป็นอันดับและวงศ์ของปลาน้ำจืดที่เด่นที่สุดในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชนิดปลาที่มีความโดดเด่นมีการแพร่กระจายกว้างพบทุกสถานี่ตลอดความยาวลำน้ำห้วยบังกอ ได้แก่ ปลาสลาด (*Notopterus notopterus*) ปลาแปบควาย (*Paralauabuca riveroi*) ปลาชีวนวดยาว (*Esomus metallicus*) ปลาชีวกวาย (*Rasbora argyrotaenia*) ปลาดามิน (*Amblyrhynchichthys truncates*) ปลาไส้ตันตาขาว (*Cyclocheilichthys armatus*) ปลากะมัง (*Puntioplites proctozysron*) ปลาตะเพียนขาว (*Barbonymus gonionotus*) ปลากดเหลือง (*Hemibagrus nemurus*) ปลาสังกะวาดทองคม (*Pteropangasius pleurotaenia*) ปลาแป้นแก้ว (*Parambassis siamensis*) ปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) และปลาช่อน (*Channa striata*) ปลาเหล่านี้เป็นปลาที่พบได้ทั่วไปโดยอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำนิ่งและแหล่งน้ำไหลในระบบลุ่มน้ำโขง (Rainboth. 1996; Vidthayanon. 2008) ในขณะเดียวกันชนิดปลาที่มีการแพร่กระจายแคบ พบในลำน้ำห้วยบังกอเพียงหนึ่งสถานี่ (สถานี่ที่ 2 บริเวณห้องหอ บ้านดงหมู ตำบลท่าค้อ) มีเพียง 2 ชนิด คือ ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) และปลาเสียดลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*) ซึ่งล้วนแต่เป็นชนิดปลาที่มีสถานภาพใกล้การสูญพันธุ์ (Vidthayanon. 2005)

ในขณะเดียวกันการค้นพบปลาไน (*Cyprinus carpio*) และปลานิล (*Oreochromis niloticus*) ซึ่งเป็นปลาต่างถิ่นประเภทที่ไม่รุกรานในลำน้ำแห่งนี้ คาดว่าเป็นปลาที่หลุดมาจากกระชังเพาะเลี้ยงปลาของเกษตรกร และถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งและควรศึกษาเพิ่มเติมเนื่องจากการศึกษาถึงผลกระทบของชนิดปลาต่างถิ่นต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำในเขตจังหวัดนครพนมนั้นยังไม่เคยมีการศึกษาถึงผลกระทบที่

เกิดขึ้นแท้จริงมาก่อน โดย อภิชาติ และคณะ (2546) กล่าวว่า ปลานิลและปลาไนเป็นปลาน้ำจืดต่างถิ่นที่นำเข้ามาเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเพาะเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร และเป็นปลาที่จัดอยู่ในประเภทที่ไม่รุกราน (Non invasive) กล่าวคือเป็นชนิดพันธุ์ปลาที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หรือระบบนิเวศโดยตรงหรือชัดเจนนัก เนื่องจากการดำรงชีพที่ไม่แข่งขันหรือขัดต่อการดำรงชีพของสัตว์ชนิดอื่น แต่อย่างไรก็ตามสภาพของนิเวศที่เปลี่ยนไปอาจมีผลให้ชนิดพันธุ์ดังกล่าวเจริญแทนที่ และขัดขวางการฟื้นตัวของสมดุลนิเวศในบางครั้งได้

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าบริเวณลำน้ําห้วยบังกอ แม้ไม่ได้เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นแหล่งอาศัยของชนิดปลาที่อยู่ในสถานภาพที่ใกล้การสูญพันธุ์และมีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์พบได้ค่อนข้างยากในแหล่งน้ำธรรมชาติรวมถึง 4 ชนิด คือ ปลาหมากผาง (*Tenualosa thibaudeaui*) ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) ปลาเสือดอลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*) และปลาแดงน้อย (*Discherodontus ashmeadi*) ซึ่งเป็นปลาที่ชอบอาศัยอยู่ในแม่น้ำขนาดใหญ่และลำธารที่มีน้ำใสในป่าร่มครึ้ม (Rainboth, 1996) ปัจจุบันปลาเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากการถูกจับขึ้นมาบริโภคในท้องถิ่นและส่งขายเป็นปลาสวยงามจนพบน้อยลงในปัจจุบันและใกล้ต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต การค้นพบปลาเหล่านี้แพร่กระจายอยู่ในบริเวณห้วยบังกอ นั้นแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการอาศัยของชนิดปลากลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสถานีที่ 2 (บริเวณฮ่องฮอ บ้านดงหมู ตำบลท่าค้อ) ซึ่งพบความหลากหลายชนิดของปลามากที่สุดถึง 50 ชนิด ย่อมเป็นดัชนีบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมและคุณภาพน้ำได้เป็นอย่างดี และควรต้องมีมาตรการอนุรักษ์แหล่งน้ำในบริเวณนี้ไว้เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของปลากลุ่มนี้ต่อไป

สรุปผลการศึกษา

ในการสำรวจครั้งนี้เป็นการศึกษาความหลากหลายชนิดพรรณปลาในห้วยบังกอ จังหวัดนครพนม เป็นครั้งแรก ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น พบความหลากหลายชนิดทั้งหมด 9 อันดับ 19 วงศ์ 43 สกุล และ 52 ชนิด โดยปลาในอันดับ Cypriniformes และวงศ์ Cyprinidae มีจำนวนชนิด

มากที่สุด พบปลาที่มีสถานภาพใกล้การสูญพันธุ์ 3 ชนิด คือ ปลาหมากผาง (*Tenualosa thibaudeaui*) ปลาเทพา (*Pangasius sanitwongsei*) และปลาเสือดอลายเล็ก (*Datnioides undecimradiatus*) และพบปลาที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ 1 ชนิด คือ ปลาแดงน้อย (*Discherodontus ashmeadi*) การศึกษาสำรวจชนิดพรรณปลาในห้วยบังกอในครั้งนี้ถือเป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อองค์กรท้องถิ่น สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนในลำน้ําห้วยบังกอ จังหวัดนครพนมต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

หากต้องการเปรียบเทียบความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างชุมชนชีพ ควรวัดค่าดัชนีความหลากหลายทางชีวภาพ (Diversity index) เพื่อสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบและอภิปรายผลกับแหล่งน้ำอื่น ๆ ได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คุณประติพงษ์ ซาเครือ คุณชัยพิสิทธิ์ สารเนตร คุณวุฒิศักดิ์ มงคลสุภา และทีมนักวิจัยห้องปฏิบัติการมีนวิทยา/อนุกรมวิธานปลา สาขาวิชาประมง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม มหาวิทยาลัยนครพนม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเก็บตัวอย่างภาคสนามและเป็นที่กำลังใจในการทำงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2545). การศึกษาสถานภาพเกี่ยวกับทรัพยากรทางน้ำ ป่าไม้ และแร่ จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชวลิต วิทยานนท์, จรัสชาติดา กรรณสูต และจารุจินต์ นภีตะภักฎ. (2540). ความหลากหลายชนิดของปลาน้ำจืดในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ. (2548). กรอบการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น 2548-2550. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

อภิชาติ เต็มวิชชากร, ขวลิต วิทยานนท์, ยู่อี๋ เกดเพชร,
ประเทศ ชอรัภัย และประเสริฐ ภาตราพานิชย์กุล.
(2546). **สัตว์น้ำต่างถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ:
กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Berra, T.M. (2001). **Freshwater fish distribution**.
California : Academic press.

Kottelat, M. 1991. (2001). **Fishes of Laos**. Gunaratne
Offset Ltd., Sri Lanka.

Kottelat, M. and T. Whitten. (1996). "Freshwater
biodiversity in Asia with special reference
to fish," **The World Bank Technical Paper**.
No. 343.

Nelson, J.S. (2006). **Fishes of the world**. 4 ed. John
Wiley and Son, Inc., New York.

Rainboth, W.J. (1996). **FAO species identification
field guide for fishery purposes, Fish of the
Cambodian Mekong**. Food and Agriculture
Organization of the United Nations (FAO),
Rome.

Smith, H.M. (1945). **The Freshwater Fish of Siam or
Thailand**. United States Government Printing
Office, Smithsonian Institution. Bull. No. 188,
Washington.

Vidthayanon, C. (2005). **Thailand Red Data: Fishes**.
Office of Natural Resources and Environmental
Policy and Planning. Bangkok, Thailand.

Vidthayanon, C. (2008). **Field Guide to Fishes of the
Mekong Delta**. Mekong River Commission,
Vientiane.